

Stanisław Tyszkiewicz (1904–1982). Wspomnienie w 120. rocznicę urodzin

Stanisław Tyszkiewicz (1904–1982). On the 120th anniversary of his birth

Wojciech Gil* , Szymon Jastrzębowski

Zakład Hodowli Lasu i Genetyki Drzew Leśnych, Sękocin Stary, ul. Braci Leśnej 3, 05-090 Raszyn

*e-mail: W.Gil@ibles.waw.pl

prof. dr. hab.

**STANISŁAW TYSZKIEWICZ
(1904–1982)**

Stanisław Michał Tyszkiewicz, syn Józefa i Józefy z Knorrów, urodził się 14 października 1904 roku w Ruszkowie pod Nieszawą. Żonaty z Janiną ze Stankiewiczów (od 1932 roku), miał dwoje dzieci: Marię i Jana. Zmarł 18 stycznia 1982 roku w Warszawie, spoczywa na cmentarzu w Marysinie Wawerskim (Zarzyński 2000). Stanisław Tyszkiewicz po ukończeniu gimnazjum we Włocławku (1923, w przerwie odbył również praktykę marynarską w Szkole Morskiej w Tczewie) podjął studia na Wydziale Leśnym SGGW, gdzie otrzymał dyplom 19 marca 1929 roku. Już dwa lata wcześniej był zatrudniony w Katedrze Botaniki jako asystent. Pracę dyplomową pisał pod kierunkiem prof. Władysława Jedlińskiego w Katedrze Urządzania Lasu, nt. „Struktura lasu jako czynnik przy wyborze gospodarstwa”. Jako student, był delegatem Uczelni na Zjazd Naukowy Kół Studenckich we Lwowie, w 1926 roku został wybrany wiceprezesem tej organizacji. Po ukończeniu studiów pracował w Nadleśnictwie Grodzisko (1930–1933) i wykładał w Państwowej Szkole dla Leśników w Zagórzcu. Od 1933 roku był zatrudniony jako asystent w Zakładzie Doświadczalnym Lasów Państwowych (później – w Instytucie Badawczym Lasów Państwowych), w Oddziale Hodowli Lasu, kierując – od 1936, funkcjonującą do dziś, Stacją Oceny Nasion. Pracę doktorską obronił w 1936 roku na Uniwersytecie Poznańskim pod kierunkiem prof. Ryszarda Biehlera, nt. „Statystyka urodzaju, ocena wartości siewnej i normy wysiewu żołądźi” (Kocięcki 1982; Szajewska-Urbaniec 2001).

Po wybuchu II wojny światowej i częściowej ewakuacji Instytutu, pracował w latach 1940–1944 w dziale nasion i szkółek Spółdzielni Leśników i Właścicieli Lasów w Warszawie. Po zakończeniu wojny otrzymał posadę nadleśniczego Nadle-

śnictwa Drewnica (październik 1944 – listopad 1945), gdzie zorganizował stację oceny nasion, będącą *de facto* pierwszą komórką powojennego Instytutu. W październiku 1945 roku uzyskał habilitację na Wydziale Leśnym SGGW, na podstawie opublikowanej przed wojną pracy „Ocena nasion drzew” (Tyszkiewicz 1939) i został (1 grudnia 1945 r.) kierownikiem Stacji Oceny Nasion IBL, przekształconej później (1956) w Zakład Nasiennictwa i Selekcji. Profesor Tyszkiewicz kierował nim aż do odejścia na emeryturę w 1974 roku.

W latach 1948–1951 pełnił funkcję wicedyrektora IBL. W 1954 roku nadano mu tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1964 został mianowany profesorem zwyczajnym.

Profesor Stanisław Tyszkiewicz oprócz prowadzenia badań prowadził działalność dydaktyczną, wykładając szczegółową hodowlę lasu na Wydziale Leśnym SGGW (1945–1957). Był promotorem licznych prac magisterskich i 4 przewodów doktorskich. Był członkiem rad naukowych: IBL, Instytutu Dendrologii PAN i Rady Naukowej przy Ministrze Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego, członkiem honorowym Komitetu Nauk Leśnych PAN i członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Leśnego (Zarzyński 2019). Za zasługi został odznaczony m. in. Krzyżem Kawalerskim i Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi (dwukrotnie: 1938, 1946), Krzyżem Wielkim Orderu Lwa Białego (Czechosłowacja, 1968), francuskim Orderem za Zasługi dla Rolnictwa (1974). W okresie 1956–1979 pełnił funkcję redaktora naczelnego czasopisma „Sylwan”. Był też redaktorem naczelnym „Małej Encyklopedii Leśnej” (Tyszkiewicz 1980).

Dorobek naukowy Profesora obejmuje około 170 pozycji naukowych. Do najbardziej znanych należą:

- „Ocena nasion drzew” (Tyszkiewicz 1939), pierwsze w Polsce i jedno z nielicznych wówczas na świecie opracowanie, ujmujące pełną metodykę oceny nasion drzew i krzewów;
- „Nasiennictwo leśne z zarysem selekcji drzew” (Tyszkiewicz 1952);
- „Hodowla i uprawa lasu” (Tyszkiewicz, Obmiński 1963), podręcznik akademicki;
- „Topola, jej znaczenie gospodarcze i uprawa” (Tyszkiewicz 1956).

Nowatorskie badania Profesora nad metodami oceny jakości i przechowywaniem nasion wyprzedziły co najmniej o dekadę podobne badania w rolnictwie. Był on inicjatorem działań zmierzających do utworzenia w Polsce leśnej bazy nasiennej, składającej się z najlepszych, rodzimych drzewostanów nasiennych, mających zapewnić najwartościowszy materiał siewny dla gospodarki leśnej. Już w 1938 roku rozpoczął międzynarodową współpracę w ramach IUFRO w zakresie nasiennictwa i badań proweniencyjnych nad modrzewiem, świerkiem i sosną. Zajmował się także selekcją, hybrydyzacją i hodowlą drzew szybko-rosnących, głównie topoli i wierzby, uzyskując odmiany o wysokiej produktywności i zdrowotności.

W życiorysie (1964), znajdującym się w archiwum IBL, pisał:

„Zawód leśnika obrałem z zamiłowania do przyrody i gospodarstwa wiejskiego. Botanika, nasiennictwo leśne, uprawa drzew szybko-rosnących i selekcja drzew leśnych – to kolejne etapy przedmiot pracy w moim rozwoju jako leśnika i pracownika naukowego.”

Do najważniejszych osiągnięć w dorobku Profesora należą (Kocięcki 1982; Szajewska-Urbaniec 2001):

- opracowanie oryginalnej metodyki oceny nasion, nowatorskiej jak na owe czasy;
- opracowanie podstawowej zasady wyluszczańskiej dotyczącej reżimu ciepłno-wilgotnościowego;
- określenie warunków przechowywania nasion sosny zwyczajnej, świerka pospolitego oraz modrzewia europejskiego (do tej pory wykorzystywanych w praktyce);
- zmodyfikowanie norm wysiewu nasion w szkółkach leśnych, w oparciu o ciężar tysiąca nasion, czystość plonu i zdolność kiełkowania; do postępu w gospodarowaniu nasionami przyczyniły się również wyniki jego badań z zakresu dołowania, stratyfikacji i przedsewnego przysposobienia nasion;
- opracowanie podstaw teoretycznych do uznawania drzewostanów nasiennych w Polsce oraz podziału kraju na okręgi nasienne; były to prekursorskie prace w kierunku zachowania najcenniejszych rodzimych populacji drzew leśnych oraz utworzenia bazy do pozyskiwania nasion służących m. in. do zakładania upraw pochodnych i plantacji nasiennej;
- zainicjowanie badań proweniencyjnych nad sosną i modrzewiem (ulubiony gatunek prof. Tyszkiewicza) w skali światowej.

Pokłosiem tych badań było m. in. wprowadzenie w LP obowiązku używania do odnowień nasion rodzimego pochodzenia, coroczne opracowywanie prognoz urodzaju nasion najważniejszych gatunków drzew (realizowane od 1948 – do dziś) oraz organizacja szkoleń dla pracowników nadleśnictw z zakresu zbioru, przechowywania i wyluszczenia nasion. Z inicjatywy Profesora dokonano wyboru drzewostanów nasiennych na terenie całego kraju. Bezpośrednio po wojnie opracował też projekt, według którego zostało zbudowane 10 wyluszczań w LP, w których zastosowano oryginalną technologię, opartą na dwu-

stopniowym poziomie temperatury, znacznie doskonalszą niż stosowane wówczas w innych krajach (Kocięcki 1982).

Działalność naukowa Profesora w dużym stopniu związana była z Lasami Państwowymi, podstawowym odbiorcą wyników badań. Sam pisał o tym w ten sposób:

„Przy rozwiązywaniu kluczowego problemu leśnictwa – podnoszeniu produktywności lasu – widzę swe zadania w ugruntowaniu naukowych podstaw dla selekcji drzew i we wdrażaniu jej do praktyki leśnej. Sprzyjający temu przebieg mojej służby zawodowej pozwolił mi uzyskać zasób doświadczenia i dobrą pozycję, którą powinienem wykorzystywać w pozostałych mi jeszcze latach pracy. Grupa moich wychowanków, pracująca ze mną w zakładzie od lat kilkunastu, przewodnictwo w Zespole Problematycznym 19/64 PAN, koordynowanie krajowych prac badawczych nad topolą, udział w prezydium Komitetu Nauk Leśnych oraz żywe kontakty z leśnikami w terenie i kolegami zza granicy mogłyby się wydatnie przyczynić do realizacji w.w. zadania gdyby nie odczuwalna od lat co najmniej dwunastu skąpość środków na doświadczałnictwo leśne.”

Trudno oprzeć się wrażeniu, że z podobną sytuacją w naukach leśnych mamy do czynienia także i dzisiaj.

Pełne omówienie prac prof. Stanisława Tyszkiewicza w dziedzinie nauki i praktyki leśnej wymagałoby znacznie więcej miejsca. Są one publikowane w obfitym dorobku piśmienniczym – naukowym i popularyzatorskim.

Literatura

- Kocięcki S. 1982. Stanisław Tyszkiewicz (1904–1982), *Sylwan* 9: 8–17.
- Szajewska-Urbaniec M. 2001. Stanisław Tyszkiewicz 1904–1982. Prace IBL, Seria A, 4: 105–111.
- Tyszkiewicz S. 1939. Ocena nasion drzew.. Rozprawy i sprawozdania, ser. A, 45. IBLP, Warszawa.
- Tyszkiewicz S. 1952. Nasiennictwo leśne z zarysem selekcji drzew. Państwowe Wydawnictwa Rolnicze i Leśne, Warszawa.
- Tyszkiewicz S., Obmiński Z. 1963. Hodowla i uprawa lasu. Państwowe Wydawnictwa Rolnicze i Leśne, Warszawa.
- Tyszkiewicz S. 1956. Topola – jej znaczenie gospodarcze i uprawa. Państwowe Wydawnictwa Rolnicze i Leśne, Warszawa.
- Tyszkiewicz S. (red.). 1980. Mała Encyklopedia Leśna. PWN, Warszawa.
- Krzyś S. 1976. Odznaczenia Stanisława Tyszkiewicza orderem francuskim, *Sylwan* 3: 28.
- Zarzyński P. 2000. Ludzie i fakty; jubileuszowy 100 Zjazd Polskiego Towarzystwa Leśnego 7–9 września 2000 r. Polskie Towarzystwo Leśne, Poznań.
- Zarzyński P. 2019. Polskie Towarzystwo Leśne. 1982–2019. Kronika PTL, Warszawa, 912 s.

Najważniejsze publikacje prof. Stanisława Tyszkiewicza

- Tyszkiewicz S. 1927. Zręby kulisowe na północnych zboczach Łysicy, *Las Polski* VII (2).
- Tyszkiewicz S. 1928. Kilka uwag o przyrodniczych badaniach lasu i ich znaczeniu gospodarczym, *Las Polski* VIII (8).
- Tyszkiewicz S. 1928. O odnowieniu naturalnym modrzewia polskiego w Majdowie (Góry Świętokrzyskie), *Las Polski* VIII (12).
- Tyszkiewicz S. 1929. Kilka myśli o doświadczałnictwie leśnym, *Las Polski* IX (9).
- Tyszkiewicz S. 1929. Zręby częściowe, czy kulisowe?, *Las Polski* IX (9).

- Tyszkiewicz S. 1930. Lasy Szpetalskie pod Włocławkiem, *Las Polski* X (1).
- Tyszkiewicz S. 1931. Z badań nad polskim modrzewiem, *Sylwan* 49 (1).
- Tyszkiewicz S. 1931. Z badań nad polskim modrzewiem (Ciąg dalszy), *Sylwan* 49 (2).
- Tyszkiewicz S. 1931. Z badań nad polskim modrzewiem (Dokończenie), *Sylwan* 49 (3).
- Tyszkiewicz S. 1933. Wpływ terminu zbioru i innych czynników na nasiona sosny pospolitej, *Las Polski* XIII (5).
- Tyszkiewicz S. 1933. Wyniki oceny nasion drzew leśnych w 1931/32 r. Rozprawy i sprawozdania, nr 2. Zakład Doświadczalny Lasów Państwowych w Warszawie, Warszawa.
- Tyszkiewicz S. 1933. Uwagi do pracy prof. K. Sucheckiego p.t. Wpływ wieku drzew na wartość użytkową nasion sosnowych, *Sylwan* 51 (5/6).
- Tyszkiewicz S. 1934. O wyborze drzewostanów nasiennych. Serja C – ulotki i wydawnictwa popularne, nr 3. Instytut Badawczy Lasów Państwowych, Warszawa.
- Tyszkiewicz S. 1934. Nowa forma szyszek świerka (*Picea excelsa* Link.), *Las Polski* XIV (11/12).
- Tyszkiewicz S. 1934. Czy sosna Banka zasługuje na rozpowszechnienie?, *Las Polski* XIV (6/8).
- Tyszkiewicz S. 1935. Normy dobroci nasion drzew leśnych, *Las Polski* XV (1/2).
- Tyszkiewicz S. 1936. Statystyka urodzaju, ocena wartości siewnej i normy wysiewu żołądzi. Prace Instytutu Badawczego Lasów Państwowych, Ser. A Rozprawy i sprawozdania, nr 18.
- Tyszkiewicz S. 1936. Z okazji pięciolecia Stacji Oceny Nasion w Instytucie Badawczym Lasów Państwowych, *Las Polski* XVI (7/8).
- Tyszkiewicz S. 1937. Z prac leśników niemieckich nad rasami drzew, *Las Polski* XVII (12).
- Tyszkiewicz S. 1937. Z obrad międzynarodowej komisji dla spraw nasiennictwa i ras drzew leśnych, *Las Polski* XVII (11).
- Tyszkiewicz S. 1937. Ważne i konieczne uzupełnienie artykułu inż. W. Dakowskiego p.t. "Zarys organizacji pracy przy wyróbce zrębowej" ("*Las Polski*" 1936 nr 12), *Las Polski* XVII (1).
- Tyszkiewicz S. 1937. Próba kielkowania, czy próba barwienia? Uwagi do artykułu inż. M. Szpanowa, p.t. "Ocena siły kielkowania nasion drzew za pomocą barwienia", *Las Polski* X-XI.
- Tyszkiewicz S. 1937. Próba kielkowania, czy próba barwienia? Uwagi do artykułu inż. M. Szpanowa, p.t. "Ocena siły kielkowania nasion drzew za pomocą barwienia", *Las Polski* XVII (3).
- Tyszkiewicz S. 1938. Próba ustalenia wytycznych dla hodowli modrzewia polskiego w górach Świętokrzyskich, *Las Polski* XVIII (5).
- Tyszkiewicz S. 1938. Wyluszczenie nasion sosny. Doświadczenia wykonane w wyluszczeni gospodarczej. Rozprawy i Sprawozdania. Seria A, nr 35, Instytut Badawczy Lasów Państwowych, Warszawa.
- Tyszkiewicz S., Szymkiewicz B. 1938. Studia nad określaniem urodzaju szyszek w drzewostanach sosnowych. Prace Instytutu Badawczego Lasów Państwowych Ser. A Rozprawy i sprawozdania, nr 33.
- Tyszkiewicz S. 1938. Wyluszczenie nasion sosny. Doświadczenia wykonane w wyluszczeni gospodarczej. Prace Instytutu Badawczego Lasów Państwowych Ser. A. Rozprawy i sprawozdania, nr 35.
- Tyszkiewicz S. 1938. O nasz modrzew, *Las Polski* XVIII (10).
- Tyszkiewicz S. 1939. Ocena nasion drzew. Prace Instytutu Badawczego Lasów Państwowych Ser. A. Rozprawy i sprawozdania, nr 45.
- Tyszkiewicz S. 1939. Określanie wilgotności nasion metodą barwnej reakcji. Wydawnictwa Pomocnicze i Techniczno-Gospodarcze Ser. B. nr 5. Instytut Badawczy Lasów Państwowych, Warszawa.
- Tyszkiewicz S. 1946. O wyluszczeniu nasion sosny i świerka. Ministerstwo Leśnictwa, Warszawa.
- Tyszkiewicz S. 1947. O wyborze drzewostanów nasiennych. Instytut Badawczy Leśnictwa, Kraków.
- Tyszkiewicz S. 1949. Nasiennictwo i szkółkarstwo w okresie przebudowy gospodarstwa leśnego. Instytut Badawczy Leśnictwa, Warszawa.
- Tyszkiewicz S. 1951. Doświadczalnictwo nasiennicze w latach 1946-1950, *Sylwan* 95 (1).
- Tyszkiewicz S. 1950. Przystosowanie nasion do wysiewu ważnym czynnikiem hodowli, *Sylwan* 94 (3).
- Tyszkiewicz S. 1950. O wzmoczenie wydajności prac badawczych, *Sylwan* 94 (4).
- Tyszkiewicz S. 1951. Wyluszczenie nasion leśnych. Państwowe Wydawnictwa Rolnicze i Leśne, Warszawa.
- Tyszkiewicz S. 1951. O przechowywaniu nasion leśnych. Państwowe Wydawnictwa Rolnicze i Leśne, Warszawa.
- Tyszkiewicz S. 1952. Nasiennictwo leśne. Państwowe Wydawnictwa Rolnicze i Leśne, Warszawa.
- Tyszkiewicz S. 1952. Selekcja topoli w Zakładzie Nasiennictwa, *Sylwan* 96 (4).
- Tyszkiewicz S., Dąbrowska J. 1953. Stratyfikacja nasion drzew i krzewów leśnych. Roczniki Nauk Leśnych, T. 1 (Prace IBL) nr 99/102.
- Tyszkiewicz S., Janson L. 1954. Zakładanie i prowadzenie szkółek leśnych. Państwowe Wydawnictwa Rolnicze i Leśne, Warszawa.
- Tyszkiewicz S. 1956. Prace IBL nad topolą, *Sylwan* 100 (5), Ser. A.
- Tyszkiewicz S. 1956. Topola. Państwowe Wydawnictwa Rolnicze i Leśne, Warszawa.
- Tyszkiewicz S. 1956. Topola – jej znaczenie gospodarcze i uprawa. Państwowe Wydawnictwa Rolnicze i Leśne, Warszawa.
- Tyszkiewicz S. 1957. Przygotowanie teoretyczne i praktyczne do zawodu leśnika, *Sylwan* 101 (10).
- Tyszkiewicz S. 1958. Selekcja topoli we Włoszech, *Sylwan* 102 (3).
- Tyszkiewicz S. 1958. W sprawie zachowania najcenniejszych ekotypów drzew leśnych w Polsce, *Sylwan* 102 (2).
- Tyszkiewicz S. 1959. Zagadnienia selekcji i uprawy topoli w Polsce, *Sylwan* 103 (6/7).
- Tyszkiewicz S. 1959. Poprawna gospodarka nasionami jako środek wiodący do zwiększenia produktywności lasów, *Sylwan* 103 (6/7).
- Tyszkiewicz S. 1960. Zwiększanie produktywności lasu przez badania genetyczne i selekcję drzew, *Sylwan* 104 (10).
- Tyszkiewicz S., Chmielewski W. 1961. Hybrydyzacja topoli, Prace IBL, nr 203.
- Tyszkiewicz S., Obmiński Z. 1963. Hodowla i uprawa lasu. Państwowe Wydawnictwa Rolnicze i Leśne, Warszawa.
- Tyszkiewicz S. 1965. W trzydziestopięcioletnie Instytutu Badawczego Leśnictwa (1930–1965), *Sylwan* 109 (4).
- Tyszkiewicz S. 1965. Zadania i drogi hodowli w leśnictwie, *Sylwan* 109(4).
- Tyszkiewicz S. 1968. Nowy sposób oceny sadzonek leśnych, *Sylwan* 112(3).
- Tyszkiewicz S. 1969. Z problematyki szkółkarstwa leśnego (Wypowiedź dyskusyjna), *Sylwan* 113 (5).
- Tyszkiewicz S. 1970. Lasy i leśnictwo, *Sylwan* 114 (8/9).
- Tyszkiewicz S. 1971. Sylwan w służbie leśnictwa polskiego, *Sylwan* 115 (7).
- Tyszkiewicz S. 1972. Z badań nad polskim modrzewiem. PWRiL, Warszawa.
- Tyszkiewicz S. 1972. O uprawie wierzby drzewiastej (Ogólne wytyczne na podstawie materiałów Zakładu Nasiennictwa i Selekcji IBL), *Sylwan* 116 (1).
- Tyszkiewicz S. 1974. Na trzydziestolecie leśnictwa w PRL, *Sylwan* 118 (7).
- Tyszkiewicz S., Kocięcki S. 1975. Kierunki selekcji drzew leśnych i stan ich realizacji w Lasach Państwowych, *Sylwan* 119 (4).
- Tyszkiewicz S. 1976. Ocena nasion leśnych w Polsce. Prace IBL, nr 508/512.

Artykuł jest pokłosiem konferencji pt. „Pochodzenie ma znaczenie – historia, teraźniejszość i przyszłość hodowli selekcyjnej i nasiennictwa leśnego w Polsce – 120. rocznica urodzin prof. Stanisława Tyszkiewicza”, która odbyła się w dniu 23.10.2024 r. w siedzibie Instytutu Badawczego Leśnictwa w Sękocinie Starym.